

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

○

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

●

מסעי

(חלק יח — שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות

שבוע פרשת מטות-מסעי, כד תמוז-א' מנחם-אב, ה'תשפ"א (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

מסעי

אמר לו הקב"ה (ל)משה מנה להם כל המקומות היכן הכעיסוני לכך נאמר אלה מסעי בני ישראל.

וצריך להבין:

(א) משל שהובא בתורה הרי הוא בתכלית הדיוק, ואם כן, צריך לומר (ש)לא רק הדוגמא הכללית שבמשל, "שהיה בנו חולה וכו' לרפאותו", מכוונת לנמשל, (אלא) גם המאורעות הפרטיים שבמשל ("כאן ישננו כאן הוקרנו כאן חששת את ראשך") הם דוגמאות המכוונות לנמשל –

והיכן מצינו שלשה ענינים אלו בנמשל, במסעות?⁵

(ב) ועוד זאת: ממה שנזכרו במדרש שלשה ענינים אלו בלבד, מבלי להוסיף (על-כל-פנים), "וכו'", מוכח שאין אלו רק דוגמאות למספר דומה של ענינים

ושקרה שם איזה מאורע מיוחד [ו, כאן ישננו כו' הוקרנו כו' חששת כו' אינם ענינים של "הכעיסוני" דוקא, כ"א מאורעות בכלל – ראה רע"ב, גו"א (נעתק בהערה הבאה), דבק טוב ועוד. ולהעיר מלקח טוב כאן];

אלא שלפירוש זה קשה, למה נכתבו המסעות משילוח המרגלים עד מיתת מרים (שלא נזכרו כלל לפני"ז בקרא)? וזה מתורץ לפי הפירוש של ר' משה הדרשן.

(5) בגו"א כאן דכש, היו ישראל בנחת ובשלחה וזהו ישננו . . בצער כאשר ה' חסר להם דבר וזהו הוקרנו . . בסכנה ה' וזהו כמו חולה החושש בראשו" – אבל מובן, שמכיון שהוא משל בתורה, צריך לומר, שמצינו ג' ענינים אלו (ישננו הוקרנו וחששת את ראשך) בנמשל גם בתוכנם הפרטי (שינה, קור ומיחוש בראש).

א. בענין פירוט מסעות בני ישראל שבפרשתנו איתא במדרש¹ (והביאו רש"י בפירושו על התורה²): משל למה הדבר דומה, למלך שהיה בנו חולה והליכו למקום אחר לרפאותו, כיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל מסעות ואמר לו כאן ישננו³ כאן הוקרנו כאן חששת את ראשך. כך⁴

(1) תנחומא פרשתנו ג. במדבר פכ"ג, ג.
(2) ריש פרשתנו – בפ"ה הב'. וראה לקמן הערה 4.

(3) בבחי' כאן: "ישננו". וכ"ה בדפוס ראשון ושני דרש"י, ובכמה כתי"ר רש"י. וראה לקמן הערה 67.

(4) בפרש"י ליתא סיום זה (רק כותב, "וכו"). וי"ל בפשטות, כי ע"ד הפשט א"פ לומר שמונה כאן "כל המקומות היכן הכעיסוני", שהרי בכו"כ מסעות לא, "הכעיסוני"⁵ [ולהעיר מפרש"י ר"פ דברים: ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו כו'. אבל להעיר מעקב ט, ז. שם, כד. פרש"י יתרו יט, ב]. ויתירה מזו: בכו"כ מהמסעות לא נזכר כלל בפשט"מ שקרה שם איזה מאורע מיוחד.

וזה שרש"י מביא גם פי' התנחומא – כי לפירושו של ר' משה הדרשן ש, נכתבו המסעות הללו להודיע חסדיו של מקום . . שכל ל"ח שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות" – קשה, דא"כ לא הו"ל לפרט אלא עשרים מסעות אלו? לכן מביא רש"י משל התנחומא, שעפ"ז מתורץ למה מפרט המסעות שקדמו לשילוח המרגלים ואותם שלאחרי מיתת מרים, כי כבר נזכרו (רובם) בקרא

(* הביאור על פי פנימיות הענינים (במדרש) – ראה לקמן בפנים סעיף ה'.

(** ברמב"ן כאן: "בכל הזמן הגדול לא הלכו אלא מ"ב מסעות". אבל מלשון רש"י משמע שהחסד הוא בזה, שכל ל"ח שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות".

מרעמסס לסכות". ונמצא שלאחר המסע הראשון, מרעמסס, חנו בני ישראל בסכות ונחו ממסעם בלילה¹¹ (עד ל"יום השני"), וממילא – „כאן ישננו".

החידוש שנוסף במסע השני, „ויסעו מסכות ויחנו באיתם"¹², הוא בכך שאז – על-פי פשוטו של מקרא¹³ – הופיעו ענני הכבוד, כהמשך הכתוב (בפרשת בשלח¹⁴): „וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן ובלילה הדרך גו'¹⁵,

והרי אמרו חז"ל¹⁶, שענני הכבוד (בנוסף לתפקידם „לנחותם הדרך") היו מקיפים את בני ישראל כסוכה „לצל לכל יכה בהם שרב ושמש"¹⁷ (ואף

בנמשל ותו לא, אלא יש בהם תיאור כללות המצב של בני ישראל במסעות⁶. כלומר, אלו ענינים שהיו בכל מ"ב המסעות.

ג) הטעם ש„כאן חששת את ראשך" (ואפילו) „כאן הוקרנו" הם משל ל„מקומות היכן הכעיסונו" – מובן, להיותם ענינים של צער וחולי; אבל ענין „ישננו" – כיצד הוא (משל ל)דבר המעורר כעס אצל המלך?⁸

ד) שני המאורעות הראשונים נאמרו בלשון רבים – „ישננו" ו„הוקרנו" – באופן הכולל גם את המלך; משא"כ הפרט השלישי, „חששת את ראשך", הוא בלשון יחיד – המכוון לבן המלך בלבד. וכיצד מתאימים הדברים לנמשל?

ב. הטעם שהובאו במדרש שלש דוגמאות אלו [„ישננו", „הוקרנו" ו„חששת את ראשך"] – יש לבאר בפשטות⁹, שאלו הן דוגמאות למה שאירע בהתחלה, בשלשת המסעות הראשונים, מארץ מצרים ועד ים סוף – (א) מרעמסס לסכות, (ב) מסכות לאיתם, (ג) מאיתם לפי החירות:

על „ויסעו מסכות"¹⁰ פירש רש"י: „ביום השני שהרי בראשון באו

11) אף שהיו שם ג"כ כמה שעות ביום הראשון, שהרי „באו שם (לסכות) לפי שעה" (פרש"י בא יב, לז), וגם קיבוץ כל ישראל לרעמסס ה" „לשעה קלה" על כנפי נשרים (פרש"י יתרו יט, ד. ממכילתא שם. ולהעיר מלקו"ת צו יד, א*).

12) פרשתנו לג, ו. בשלח שם.

13) וראה תיב"ע בא יב, לז: ונטלו כו' לסכות כו' תמן איתחפאו שבעת ענני יקרא כו'.

14) שם, כא.

15) ומה שלא הוצרכו ל„ענני הכבוד" מרעמסס לסכות – י"ל, כי הנסיעה מרעמסס לסכות היתה באופן ד„ואשא אתכם על כנפי נשרים" (פרש"י בא שם) ואין צורך בענני הכבוד.

16) ראה סוכה יא, סע"ב. מכילתא ותנחומא בא שם. מכילתא בשלח (שם, כ). תו"כ אמור כג, מג. תיב"ע, ת"א ופרש"י אמור שם. ולהעיר גם מפרש"י בהעלותך ט, יח (מברייתא דמלאכת המשכן רפי"ד).

17) שו"ע אדה"ז או"ח סתרכ"ה. מטושוע"ע שם.

* ובכהנ"ל: „בואם לרעמסס". ובסידור (שא, א) „בסכות". ותלוי בדז"ל „ויואפו את הבצק" – באיזה מקום אפף. ראה תו"ש עה"פ בא יב, לט.

ג. כידוע²², מ"ב המסעות במדבר רומזים (גם) על בירור, מדבר העמים²³ במשך זמן הגלות, שסימו יהיה בהגיענו אל "ירדן ירחו" – בחינת ריח, גילוי המשיח דמורח ודאין" (ובזאת יבחן המשיח)²⁴ – והיינו שהבירור הוא עד אשר יבטל הרע דמדבר העמים" לגמרי, "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ"²⁵.

והנה כתיב²⁶, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", ומבואר בזה בתורת החסידות²⁷, שהכח לגאולה העתידה מקורו ב, צאתך מארץ

פעולה זו¹⁸ של עוני הכבוד היתה תיכף כאשר, "ויסעו מסכות גו"¹⁹;

ועל כך רומזת הדוגמא "כאן הוקרנו", דהיינו על-ידי ה"צל" של עוני הכבוד.

והמאורע שבמסע השלישי, "פי החירות", הלא הוא מבואר בכתוב²⁰ – שבמסע זה טענו בני ישראל, "טוב לנו עבוד את מצרים ממותנו במדבר" – טענה שכלית כנגד משה²¹, והיינו "חששת את ראשך".

(18) משא"כ הא שהענן שנוסע לפניו הי' נמנץ את הגבוה ומגבי' את הנמוך והורג נחשים ועקרבנים וכו' (מכילתא בשלח ו, שם, כא). ברייתא דמלאכת המשכן שם. ספרי ופרש"י בהעלותך י, לד. תנחומא בשלח ג' – בפשוטות* לא הי' צורך בזה עד שהיו במדבר ממש (לאחרי הים סוף – ראה לקמן הערה 54) שלא היו שם דרכים כו' והוא מקום "נחש שרף ועקרב גו"¹⁹ (עקב ח, טו).

(19) להעיר מדעת רע"ק (מכילתא) (ותנחומא) לדעיל הערה 16) דמש"נ "סכותה", "ויסעו מסכות" – "אין סכות אלא עוני הכבוד". (20) בשלח יד, יב.

(21) ולהוסיף לשופרי דמילתא – אף שגם בלא"ה מובן הענין עפי" הנ"ל – דשאר הנסיונות שהיו במדבר, עיקרם הי' מצד זה שהיו רעבים ללחם וצמאים למים (ולא טענה בשכל):

במרה כתיב (בשלח טו, כד) רק, "מה נשתה"; מדבר סיני (שם טז, ב ואילך) "להמית את כל הקהל הזה ברעב" [וזהו הסיבה לטענתם "מי יתן מותנו גו' בארץ מצרים גו'". וראה רש"י שם, ב]; ברפידיים (שם יז, א ואילך) – "ואין מים .. תנו לנו מים" [ורק כשענה משה טענה שכלית – עורר מענה כיר"ב – "למה זה העליתנו ממצרים"]; כשהתאוו בשר (בהעלותך יא, ד ואילך) – הרי "התאוו תאוה" (ורק ע"ז "ויבכו גם בני גו'". וראה רש"י שם – דאליב" עסקינן);

לאחרי שמתה מרים (חקת כ, ב ואילך) – "ולא הי' מים לעדה (ולכן) ויקהלו גו'", וכפרש"י – והרי זהו המצב והנסיון דרפידיים. ולהוסיף, שגם בטענתם עצמה (ועד"ז במרגלים – שלח יד, ב) התחלתה – הבעת רצון – (ולא שכל) – "לו גו'"; לאחרי הר ההר (חקת כא, ה ואילך) – "כי אין לחם ואין מים גו'";

משא"כ בפי החירות שהתחלתה הייתה קשיא (ענין שבשכל).

(22) לקו"ת פרשתנו דרושי אלה מסעי וביאורם.

(23) יחזקאל כ, לה. וראה גם בחיי, אוה"ח ועוד ריש פרשתנו. לקו"ת ר"פ נשא. ובכ"ט.

(24) סנהדרין צג, ב.

(25) זכרי' יג, ב. ונאמר (ישעי' כה, ח) "בלע המות לנצח". וראה סה"מ תרכ"ח ע' מ' ואילך.

(26) מיכה ז, טו.

(27) ראה ד"ה כימי צאתך תש"ח רפי"ב: דבגאולת מצרים התחדש ענין עקרי והוא פתיחת הצנור דגאולה. ועיי"ש בסוף המאמר. – וראה גבורות ה' – למהר"ל מפראג – פרק סא דמבאר דבגאולת מצרים קבלו בני מעלה עצמית דבני חורין ואין המקרה דגלות שלאח"ז מבטל זה כלל. – ועייין זח"ב מ, א.

ולהעיר ממהז"ל דלאחרי מ"ת (שהתחלת עשה"ד הוא "אשר הוצאתיך מארמ"צ") שטרי קודם (תו"כ (הובא ברש"י) בהר כה, מב. פרש"י שם, נה).

* וגם לתיב"ע (שבהערה 13) עיקר הצורך בזה הי' בהיותם במדבר ממש.

בהכרח לומר שבמסעות אלו גופא (לפני קריעת ים סוף) יש פרטים שהם ענינים כלליים בכל „מסעי בני ישראל“, ומטעם זה נמנו כאן מסעות אלו; וכן שהדברים באים לידי ביטוי בשלשת המשלים – „ישננו“, „הוקרנו“ ו„חששת את ראשך“.

ולהבין זה יש לעמוד תחילה על כמה דיוקים במשל הנ"ל:

(א) מזה שדברי המדרש הובאו על הכתוב „אלה מסעי בני ישראל“, וכן סיום הדברים שם הוא „לכך נאמר אלה מסעי בני ישראל“, מוכח שעל-פי משל זה מתיישב ומתבאר „למה נכתבו המסעות הללו“ (כלשון רש"י) –

ואינו מובן: בין מ"ב המסעות המנויים בכתוב יש כמה וכמה „מקומות“ שלגביהם לכאורה לא שייך כלל הטעם „מנה להם וכו' היכן הכניסוני“³¹?

(ב) במשל האמור, המלך „מונה כל המסעות“ בעת „שהיו חוזרין“; ויתר על כן: מהלשון „ואמר לו כאן“³² משמע שהיה „מונה כל המסעות“ בשעת החזרה עצמה ובמקום המדובר גופא³³ – בחזרתם לאותם המקומות היה המלך אומר „כאן ישננו כאן כו'“. וצריך להבין: היכן מוצאים אנו בנמשל פרט זה של „היו חוזרין“? והרי בני ישראל לא חזרו אל מקומות המסעות³⁴, אלא

מצרים“. ואם כן, מובן שביטול הרע היה גם ביציאת מצרים, ואף באופן של נתינת כח לקיום „ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ“ לעתיד לבא;

וענין זה מוצאים אנו בגלוי בקריעת ים סוף – „וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים“²⁸, היינו שבני ישראל ראו בראיה חושית את ביטול ומיתת ה„לעומת-זה“.

וי"ל שזהו, בכללות, הביאור בכך שהמשל שבמדרש רומז על (שלשת) המסעות (הראשונים) שעד קריעת ים סוף – כי מה שאירע במסעות שעד קריעת ים סוף הוא בדוגמת ביטול והעברת הטומאה על-ידי מ"ב המסעות [דאז, וכן דכללות הגלות, כנ"ל] ב„מדבר העמים“, עד ל„ירדן ירחו“. וכמובן גם כן מהאמור בשירת הים, שה„אימתה ופחד“ שבקריעת ים סוף ימשכו „עד“²⁹ יעבור עם זו קנית – ית ירדנא“, כפירוש רש"י על-פי התרגום. ואף בהקדמת כל השירה כבר אמור „אז“³⁰ ישיר משה ובני ישראל, לשון עתיד, והיינו (גם) השירה כשיחיו המתים, כדרשת רש"י בפירושו על התורה.

ד. אמנם, הביאור הנ"ל הוא רק מצד ענין קריעת ים סוף שהיה לאחרי המסעות הנ"ל – אשר בקריעת ים סוף ראו ישראל את „מצרים מת“, בדומה לזמן גמר המסעות ב„מדבר העמים“.

אבל מאחר שנמנו כאן כל שלשת המסעות – ולא קריעת ים סוף –

(31) וראה אלשיך ריש פרשתנו: כך במסעות אלו אירע (רק) ברובם צרות כו'.
(32) בנמדבר: „כשחזרו“. ויש לפרשו ג"כ ככפנים.

(33) כמפורש באלשיך כאן.
(34) אף שבדוחק י"ל שהכוונה – חוזרין להמקומות בזכרונם מחשבתם ודיבורם.

(28) בשלח יד, ל.

(29) שם טו, טז.

(30) שם, א.

וזוהי הכוונה בתיאור שבמשל „כיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל המסעות כו“: לאחר הירידה מלמעלה למטה אל (מקומם של) מ"ב המסעות (וכל אחד מהם בפרט), מתחילה הדרך חזרה, העליה מלמטה למעלה³⁵; ואזי „היו חוזרין“ באותם המסעות, כלומר, אז מורגש וניכר אשר גם המסעות שהיו בדרך ירידה הם (וכל אחד מהם באופן פרטי הנו) חלק מן העליה⁴⁰.

19. ח"ה ע' 61 ואילך. ח"ו ע' 237 (בענין „המסעות“). ועוד.

39) להעיר גם מרע"ב כאן: כיון שהיו חוזרין כלומר כיון שהיו קרובים ליכנס לארץ ולשוב למעלת אבותם כו'.

40) ע"פ המבואר בפנים י"ל – ב„יינה של תורה“ שברש"י – שב' הפירושים (דר' משה הדרשן והתנחומא) הם נגד ב' המצבים דנשמה: פירוש הראשון איירי ב„חסדיו של מקום“ בעת המסעות, ירידת הנשמה למטה

– ואף שכל המסעות ירדות אלו הי' בהיותם כבר נשמה בגוף ובמדבר העמים, הוא עד"ז שאומרים בכל יום מחדש „שהחזרת בי נשמת“ שנעשה ברי' חדשה (שור' ע' אדה"ז ח"א ח"ו ד ס"א) ואח"ז „נשמה שנתת בי טהורה היא (בטהירו עילאה – לקו"ת בחקותי מז, א) ומשם יורדת דרך כל סדר ההשתל' – אתה בראת כו' (עד) בקרבני“ – ולהעיר מבר' ספי"ד: בשעה שאדם ישן היא (הנשמה) עולה ושואבת לו חיים מלמעלה. ועד"ז בפר"א פ"ב –

ופירוש השני „כיון שהיו חוזרין“, בעת עליית הנשמה לאחר ירדתה*

[ומתאים ג"כ לב' הענינים שבכתוב: (א) „ויכתוב משה את מוצאייהם למסעיהם גו' (ב) ואלה מסעיהם למוצאייהם“ – שקאי על ירידת הנשמה מלמעלה"ט ועלייתה מלמטלמ"ע,

המשיכו כל העת בדרכם והתקברו יותר לארץ ישראל?]

ה. והביאור בזה:

ה„מסעות“ שעל בני ישראל לעבור ב„מדבר העמים“ הלא הם ירידת הנשמה (והיהודי בכללותו) מאיגרא רמה למקום של העלם והסתר. ואע"פ שכוונת הירידה היא [לא רק התועלת הבאה מכך, למדבר העמים] (הבירור של המדבר על-ידי עבודת ישראל), אלא גם העליה שמשגיגים ישראל על-ידי ירידתם זי³⁵, מכל מקום, מה שמורגש וניכר בשעת המסעות גופא הוא הגלות וההסתר; ורק שעל-ידי באה (לאחריהם כביכול) העליה.

ואף שגלוי וידוע שכל תכלית הגלות היא רק ענין העליה, הרי סוף-סוף הגלות היא באופן כזה שהאדם מצוי בה ב„ציור“ של ירידה (ואין זאת אלא שע"ז בא ענין נוסף, העליה), ואם כן, נמצא שבהליכתו ב„מסעות“ הוא נמצא במקום (ובמצב) של „מדבר“, אשר „לא³⁶ ישב אדם שם“ – „הכעיסוני“. ובלשון כ"ק מורי וחמי אדמו"ר באחד ממאמריו³⁷, „גוף ועצם הצמצום הוא היפך הרצון (העליון)“.

ו. במה דברים אמורים – כל זמן שהאדם עודנו עומד ב„מסעות“ גופא; אבל כאשר הוא מגיע אל העליה, מתגלית הפנימיות של הגלות, שלאמיתו של דבר אין היא מהות אחרת כי אם חלק מן העליה³⁸.

35) ראה גם לקו"ת פרשתנו צא, א ואילך.

36) ירמ" ב, ו.

37) ד"ה ע"כ יאמרו המושלים תרצ"א פ"ב (סה"מ קונטרסים ח"א קצב, ב).

38) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 976 הערה

(* ראה תורת הבעש"ט (הובא בדגל מחנה אפרים ריש פרשתנו. הוספות לכתר שם טוב (קה"ת) סכ"ג), דישנם המ"ב מסעות אצל כל אדם, והם... מיום הולדו עד שובו אל עולמו“.

(ופרטיה) היא „לרפאותו“; וכיון שכך – ברור הדבר שהירידה גופא (בפנימיותה) היא ענין של חסד⁴².

ז. אולם לכאורה אפשר לשאול על כך: בשלמא כללות הירידה ל„מדבר העמים“, מאחר שהיא הוכנה ונקבעה מלכתחילה על-ידי המלך וכו', מובן שהיא מוכרחה להיות ענין של חסד ועליה;

אבל ענין „הכעיסוני“ שבעת ה„מסעות“ הלא בא על-ידי חטאיהם של בני ישראל, היינו שבני ישראל גרמו על-ידי חטאיהם לירידה⁴³ יתירה על מדת הירידה שנקבעה מלמעלה – ואם כן, מהו ההכרח לומר שגם ירידות אלו הן צורך עליה?

ואפילו אם תמצי לומר, שמאחר שהעליה מן הירידה הנוספת ותיקונה אפשריים רק על-ידי כח נעלה ועמוק יותר, הרי ממילא על-ידי ההוספה בירידה מתחדשת גם הוספה בעליה – הנה, לכאורה, זהו רק לענין „מכאן ולהבא“, היינו שההוספה היא בשעת גמר התיקון והעליה; אבל איך יתכן לומר על ירידה זו (הנוספת) שהיא בפנימיותה ענין של עליה?

– אך האמת היא⁴⁴, כמו שמבאר אדמו"ר האמצעי בארוכה⁴⁵ [על יסוד

(42) ראה אגה"ק סי"א. וראה לקו"ש שצויינו

בהערה 38.

(43) היינו שלא זו בלבד שכללות הליכתם במדבר ארבעים שנה הוא מפני חטא המרגלים, הנה גם המסעות גופא, ככו"כ מהם „הכעיסו לפני המקום“ (לשון רש"י ר"פ דברים).

(44) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש ח"ה שם ע' 65 ואילך.

(45) תו"ח תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך.

וזהו פירוש „מנה להם כל המקומות היכן הכעיסוני“ – על-דרך מה שנאמר⁴¹ „ואמרת ביום ההוא (לעתיד לבא) אודך ה' כי אנפת בי“, היינו שנודה לה' על אשר „אנפת בי“, לפי שאז יתגלה שהיה זה ענין של חסדים.

אך סוף-סוף איך אפשר לומר שה„מסעות“ ב„מדבר העמים“ הם ענין של חסד ועליה דוקא? הנה על כך מקדים המדרש ומבאר באמצעות משל, שזהו משום שבן המלך אינו הולך לבדו ב„מסעות“ אלו, אלא הוא הולך עם המלך, ויתירה מזו – המלך „הולכי“, ויתירה גם מזו – כל ההליכה

מכבואר בלקו"ת פרשתנו צא, א ואילך. צו, א. ובכ"מ**.]

ועפ"ז יומתק רמז לשון רש"י הבלתי רגיל „ורבי נתחמא דרש בו דרשה אחרת“ – כי מצב ועבודת הנשמה בעלייתה מעוה"ז הוא באי"ע לגמרי לגבי מצבה בעת ירידתה למטה – „דרשה (ועבודה) אחרת“ [ראה אוה"ת ויחי (שפו, א' ב) בענין „יוסף ה' לי בן אחר“ – „ממדרגה אחרת.“ ועיי"ש, שהוא מה „שמסט"א ונה"ב נהפך להיות בחי' בן כו" – ע"ד העל"ז „מקומות היכן הכעיסוני“].

(41) ישע"י יב, א.

** ענף"ז יש לבאר ג"כ (ב„יינה של תורה“ שברש"י): (א) זה שרש"י מעתיק גם שמות בעלי הפירושים – ר' משה הדרשן ורבי נתחומא – כי „משה“ ענינו המשכה מלמעלה"ט, ורבי נתחומא, מלשון „נתחמה“ – על הירידה ע"י העל"י שלאחרי הירידה.

(ב) לשון רש"י „מידו של ר' משה הדרשן .. דרש בו דרשה כו"י: כי ב„פרד"ס דתורה – דרשה מתאימה לעולם הבריאה – התחלת המציאות (השייכת לירידה) דהנשמה, וכנ"ל (בפנים העננה) דהתחלה זו היא „אתה בראתה“. והתחלת העל"י ועד לשלימות יחוד אמתי הוא ע"י ההתבוננות שנברא מאין ליטש כו' ולעולם ה' דברך נצב כו' (שהיחזה"א בארוכה).

החטא יבוא „יתרון האור מן החושך“ דוקא, על-ידי הפיכת הזדונות לזכיות.

ח. תוכן ההבדל בין שני סוגי הירידה ב„מקומות היכן הכעיסונו“ – (א) המסעות שבהם מורגש בגלוי שהמלך „הוליכו למקום“ (הירידה); (ב) המסעות שבאופן גלוי הם תוצאה מבחירת האדם, ו„הולכת“ המלך בהם היא באופן נעלם – ניכר בחילוק בין המסעות שלפני קריעת ים סוף לאלו שלאחר קריעת ים סוף:

אמרו חז"ל⁵³, „אלו זכו ישראל כיון שעלו פרסות רגליהם מן הים היו נכנסים לארץ“. הרי שהמסעות שלאחר קריעת ים סוף („מן הים“) היו תוצאה ממה שלא „זכו“ – בגלל חטאיהם; ואילו המסעות שעד קריעת ים סוף ראויים היו להתקיים אף אילו „זכו ישראל“.

והביאור בזה: „מדבר“ ממש – תחילתו לאחר ים סוף⁵⁴, ואילו מקום המסעות עד ים סוף הוא ממוצע בין ישוב (מצרים) למדבר⁵⁵.

ומשמעות הדברים ברוחניות⁵⁶: „מדבר“ הוא מקום אשר „לא ישב אדם (העליון)⁵⁷ שם“, מקום של קליפה ממש

ואילך) שהוא מצד מעלת יתרון האור שניכר מצד החושך, עיי"ש.

(53) ספרי דברים א, ב.

(54) שהרי „איתם“ הוא „במצה המדבר“, ומאיתם לפי החירות הוא „לאחוריהם לצד מצרים“ ופי החירות „הוא פיתום“ (פרש"י בשלח יד, ב). וראה בשלח טו, כב. פרשתנו לג, ח.

(55) אף שבכללות נק' ג"כ מדבר (בערך ישוב מצרים) – ראה בשלח יד, ג. ועוד.

(56) ראה לקו"ת ראה לב, ב: יש באדם בחי עיר מושב, ובחי' שדה ומדבר.

(57) לקו"ת נשא ג, ג. ראה שם. ובכ"מ.

דברי המדרש⁴⁶ על הפסוק⁴⁷, „נורא עלילה על בני אדם“, שמה שנכשל אדם הראשון בחטא עץ הדעת – „עלילה נתלה בו“, שזה ש„לפעמים גובר הרע דיצר הרע על האדם ויחטא“ הוא משום ש„מלמעלה הסיתו עליו היצר הרע להביאו לחטא זה“⁴⁸.

ואין בכך סתירה לענין הבחירה (וממילא ל)שכר ועונש – כי בחינה זו של „עזר העליון שיעוררו לבחינת הרע לגבור על הטוב“⁴⁹ היא באופן נעלם שאינו מורגש באדם, וממילא אין היא מכריחה את בחירתו⁵⁰ (כשם שהידיעה שלמעלה אינה מכריחה את הבחירה⁵¹).

ונמצא, שגם ירידות אלו הן בכוונה תחילה⁵², כדי שעל-ידי התשובה על

שעה"ת לאדהאמ"צ ח"א כ, ד ואילך. וראה ג"כ ד"ה ומשה נגש אל הערפל לאדה"ז (קה"ת, תשכ"ה) פ"ה (אוה"ת יתרו ע' א"י). ד"ה ויתן לך וביאורו בסה"מ תקס"ב. ולהעיר ג"כ מביאווה"ז להצ"צ ע' רסו ואילך.

(46) נתחומא וישב ד. וראה סוכה נב, ב: ד' מתחרט עליהן הקב"ה שבראם כו' יצר הרע דכתיב ואשר הרעתי.

(47) תהלים סו, ה.

(48) תו"ח שם יג, א. [אבל בביאווה"ז שם (ע' רסח): משא"כ הבא לטמא פותחין לו אבל לא מסייעין ח"ו. ואכ"מ].

(49) תו"ח שם טו, ד.

(50) שזהו הביאור במשארז"ל (נדה טז, ב) דצדיק ורשע „לא קאמו“, דכאשר הידיעה שלמעלה באה בגילוי (בדיבור) מכריחה היא את האדם – תו"ח שם פי"ג. שעה"ת שם.

(51) ראה בכ"ז תו"ח שם פי"א ואילך. ביאווה"ז

שם (ע' רסה"ו). לקו"ש שם (וש"ג).

(52) ראה ב"ר (ספ"ב. פי"ג, ח), מתחלת ברייתו של עולם צפה הקב"ה כו' ומעשיהן של רשעים“.

ושם (ספ"ב), „איני יודע באיזה מהם חפץ כו"ו. וראה תורת הבעש"ט (צפע"ג וכן פורת יוסף וכו' – הועתק בס' הבעש"ט פ' בראשית סמ"א

לחטא⁶¹; ואפילו „חששת את ראשך” אינו „חולי”, כמו שכתב רש”י⁶² (על מאמר רז”ל⁶² „כל מיחוש כו’”), „מיחוש, חששא בעלמא לפי שעה וקל”] –

כי כדי שעבודתם של ישראל תוכל להיות באופן של „החיים והמות נתתי לפניך גו’ ובחרת גו’”⁶³, נדרשים שלשה ענינים מחודשים:

(א) הנשמה מוכרחת לרדת ממקום האור והגילוי ולהגיע למקום של העלם וסילוק האור – כי לולא זאת לא תתכן מציאות של „המות נתתי”, המאפשרת את הבחירה בהיפך החיים והאור ר”ל.

(ב) מאידך, מוכרח גם להיות „החיים גו’ נתתי לפניך” – ועל כן בהכרח שתהיה במקום סילוק האור המשכה מן האור והגילוי, „שיתף בו מדת הרחמים”⁶⁴.

(ג) על־מנת שתהיה זו בחירה חפשית, בהכרח שגם לנפש הבהמית יהיה שכל משלה המסוגל למצוא „תועלת” בהיפך האור והחיים ר”ל⁶⁵ [שכן אילו הבחירה (של הנפש הבהמית) ב„מות” היתה אפשרית רק מצד המדות – לא היה כאן „זה לעומת זה” (וממילא – גם לא בחירה חפשית), ובפרט שבאופן זה היה השכל (של הנפש האלקית) מוכרח לגבור על „המדות”, מאחר שהאדם הוא שכלי בעצם מהותו].

61 ראה ירוש’ שבת (פ”ד ה”ג): חולי זה יצה”ר. וראה מהרז”ו לבמדב”ר כאן.

62 שבת יא, א.

63 נצבים ל, יט.

64 כמרז”ל – ב”ר פי”ב, טו. פס”ר פ’ בחודש

השביעי. פרש”י ר”פ בראשית. נת’ בארוכה בד”ה שובה ישראל תרנ”ט.

65 ראה בארוכה ד”ה כבוד מלכותך תר”ט.

המנגדת לרצון העליון. ואילו הדרך המוליכה אל המדבר, אף שאכן אינה מקום ישוב (לאדם העליון), הרי מאידך גם אין היא מקום המנגד לרצון העליון⁶⁸, שכן זהו סדר הירידה שנקבע לכתחילה מלמעלה (על־פי תורה)⁶⁹.

ובכך מתבאר כיצד שלש הדוגמאות שבמשל מכוונות, בפשוטות ובגלוי, לשלשת המסעות שעד קריעת ים סוף – כי רק בשלשה מסעות אלו המלך מוליך את בנו באופן גלוי; משא”כ המסעות שלאחר מכן הם (בגלוי) תוצאה מבחירת בני ישראל – אשר הביאתם בדור ההוא לידי כך ש„לא זכו”.

ט. תוכן שלשת המסעות שבהם הולכת המלך היא באופן גלוי בא לידי ביטוי בשלשת הענינים (שבמשל) – „ישננו”, „הוקרנו” ו„חששת את ראשך” [שבכולם עדיין אין מדובר במצב של „חולה” אמיתי⁶⁰ (מצב השייך

397

68 (58) ע”ד מ”ש בלקו”ת פרשתנו בביאור לאלה מסעי (צב, א) ההפרש בין המסעות עד מ”ת (במדבר הקרוב לישוב – ק”ג) ולאחרי מ”ת (הרחוק מישוב – ג’ קליפות הטמאות). וראה אוה”ת ויצא (רג, א. תתנט, ב) דשדה (הממוצע בין עיר למדבר) „הוא כללות המל’ שגם ק”ג יונקת ממנה”.

69 להעיר מתור”א ח”ש ד”ה ויצא יצחק לשוח בשדה [צויין בלקו”ת ראה שם, סע”ד] דבחי’ שדה היא מה ש„התורה נשתלשלה בחשך .. אפי’ בשקר כו’ עיי”ש.

60 ומה שבמשל הבן „חולה” גם לפני המסעות – י”ל, כי כמה דרגות ב„חולה”, וכמ”ש האריז”ל (טעהמ”צ פ’ וירא. ובארוכה – ד”ה חמשים שערי בינה תרנ”ג (נדפס בס’ השיחות תש”ג ע’ 201 ואילך)) דחולה בגימטריא מ”ט שחסר לו שער הנו”ן. וכן בענינו, שנשמה למעלה קודם ירידתה למטה נק’ „חולה” מפני שעדיין חסרה לה העלי’ שע”י הירידה למטה.

(מצד בחירת האדם) הן תוצאה מהמצב שאליו „הוליקו“ המלך.

וי"ל שזהו הטעם לכך שרש"י בפירושו על התורה – „יינה של תורה“⁷⁰ – הוסיף כאן (לאחר שהביא לשון המדרש „חששת את ראשך“) „וכו“⁷¹: בכך רמז רש"י שגם ההמשך הבא לאחר „חששת את ראשך“ – שכן המלך נעשה (על-ידי בחירתו) „חולה“ ממש ר"ל – אינו בא רק מצד הבן לבדו, אלא הוא חלק מן המסעות שבהם המלך „הוליקו“ . . . לרפאותו.

ולכן ברור שכל כוונת ה„חולי“ היא אך ורק כדי שתתוסף אצל בן המלך המעלה של חולה שנתרפא, באופן של „זדונות נעשות לו כזכיות“⁷², ולא רק „מכאן ולהבא“, אלא באופן ש„נעקר עונו מתחתלו“⁷³ (מאחר שזוהי הכוונה בכך מלכתחילה);

וכל זאת יתקיים בגלוי ובשלמות בכיאת משיח צדקנו – כאשר יגיע הגמר של „היו חוזרין“, ותהיה התגלות „כצאת השמש בגבורתו“⁷⁴, אמיתיותם ופנימיותם של ה„מסעות“ בגלות, ובקרוב ממש.

(משיחות ש"פ מטו"מ וה' מנ"א תשכ"ה,
ד"ה באתי לגני תשל"א*)

ואלו הם שלשת הענינים – „ישננו“, „הוקרנו“ ו„חששת את ראשך“: (א) שינה, שהיא „אחד ממשים למיתה“⁶⁶, העלם וסילוק השכל וכו', מורה על צמצום⁶⁷ באופן של סילוק. (ב) „הוקרנו“ היינו שבתוך הצמצום כלולה כוונת הגילוי⁶⁸, ויתירה מזו – „שיתף עמו מדת הרחמים“, עד שהדבר מחליש ו„מצטן“⁶⁹ את גבורות הצמצום. (ג) „חששת את ראשך“ – שכלה של הנפש הבהמית הנותן את האפשרות לבחירה ב„מות“ ר"ל.

ועפ"ז יובן הטעם שהדוגמאות „ישננו“ ו„הוקרנו“ נאמרו בלשון רבים, ואילו „חששת את ראשך“ הוא בלשון יחיד – כי תנועת הצמצום (וכוונת) הגילוי היא גם מצד המלך, משא"כ „חששת את ראשך“ הוא ענין הנוגע רק לבן המלך לבדו.

י. כאמור לעיל (ס"ז), גם אותן הירידות שבגלוי הן תוצאה מבחירת האדם, הרי הן בכוונה תחילה, אלא שבירידות אלו „הולכת“ המלך היא באופן נעלם.

ולפיכך שלשת המסעות הראשונים הנ"ל („ישננו . . . ראשך“) הם ה„כלל“ של כל המסעות – כי לאמיתו של דבר גם הירידות הבאות לאחר מכן

(66) ברכות נז, ב.

(67) גם להגירסא „ישננו“ (ראה לעיל הערה 3) – הרי ארו"ל (מגילה כא, ס"א) „אין ישיבה אלא לשון עכבה“. וראה ע"ד החסידות לקו"ש ח"ז ע' 89 ואילך, וש"נ.

(68) ראה בארוכה מאמרי חג השבועות תרע"ה (בהמשך תער"ב ח"ב). חגה"ש תש"ד.

(69) ראה ד"ה שובה שם (בביאור המשל – בר"ש) ד,אם יתן לתוכן צונן . . . הוא בחינת מדה"ר. ועיי"ש מ„הרמ"ז פ' שלח“.

(70) היום יום ע' כד.

(71) בפשטות כוונתו להמשך התנחומא (הנמשך) „כך א"ל הקב"ה כו" – אבל ע"פ „יינה של תורה“ שנפרש"י, י"ל ככפנים.

(72) יומא פו, ב.

(73) פרש"י יומא (שם, א) ד"ה כאן מאהבה. וראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 185 ואילך.

(74) שופטים ה, לא. ראה תניא פכ"ו.

(* נדפס בסה"מ מלוקט ח"ה ע' קמט ואילך.